

Pleidooi voor een Canon van bezielende verhalen

Bernard ter Haar, mei 2015

Waar is de bezieling gebleven? Waar is nog het geloof in de toekomst? Waar is het vertrouwen in onze eigen bijdrage aan de samenleving? Het lijkt wel alsof we iets aan het kwijtraken zijn. Dat vinden ideologen elders in de wereld ook. Dat wij een nihilistische samenleving zijn geworden. Dat is natuurlijk niet waar. De Verlichting zit diep in onze genen. Het ontzag voor de waarde van de individuele mens is toch absoluut niet nihilistisch. Maar het benoemen, er over vertellen, daar hebben we misschien niet zoveel woorden meer voor. En dan kunnen we onszelf ook niet meer inspireren, laat staan anderen.

Verhalen zijn een goede inspiratiebron. Verhalen waarin levenswijsheid is gestold. Verhalen die hoop geven, ook in moeilijke omstandigheden. Verhalen die iedereen kent, waardoor we ons een gemeenschap kunnen voelen.

"Wij zijn een klein clubje, maar als een ware Gideonsbende kunnen we nog heel veel teweeg brengen." Vijftig jaar geleden zou bijna elke Nederlander begrijpen wat hier wordt bedoeld, en er de positieve toon in herkennen. Vandaag de dag weet bijna niemand meer wie Gideon was, wat het verhaal is van de Gideonsbende, en als je niet oppast met zo'n uitspraak wordt je al bijna als potentiële terrorist geduid. En zo vergaat het vele Bijbelse verhalen en Nederlandse uitdrukkingen die op de Bijbel zijn gebaseerd.

Op dit moment is meer dan de helft van alle Nederlanders niet religieus. De minderheid die wel religieus is heeft zich verdeeld over vele godsdiensten, met het christendom en de islam duidelijk als grootste. Een religie geeft een herkenbare identiteit, en een herkenbare set van normen en waarden. Maar hoe herkenbaar is nog de meerderheid van Nederland? Voor zichzelf en voor anderen?

Ik geloof niet in een godheid, maar ik ben wel religieus opgevoed. Ik heb religie ook altijd gewaardeerd om de gestolde levenswijsheid die erin besloten ligt. Niet om de overbodige regelzucht. Mijn religieuze opvoeding heeft mijn besef van normen en waarden voor een groot deel bepaald. Niet de kerkelijke dogma's, maar de Bijbelse verhalen en de uitleg daarvan hebben zich in mijn kinderziel genesteld en zijn blijven hangen. Twee typen verhalen maakten de meeste indruk: de verhalen met een ethisch dilemma, waarin iets verkeerd moest worden gedaan om iets goeds te bereiken, en de verhalen waarin een gewone 'kleine man' of '- vrouw' iets deed dat grote maatschappelijke betekenis kreeg. Dat soort verhalen kunnen je eigen leven bezieling geven, kunnen je levenswijsheid aanwakkeren.

Op scholen merken leraren dat het moeilijk is om leerlingen op te voeden tot Nederlandse burgers, met een harmonieuze set normen en waarden. De achtergronden van de leerlingen zijn zo verschillend. Sommige thema's als gelijke rechten voor iedereen, of de wandaden van Nazi Duitsland, blijken in de klas heel gevoelig en emotioneel, tot soms zelfs bedreigend.

Al deze gedachten leiden tot een pleidooi: laten we onze jeugd een bundel verhalen meegeven. Allemaal dezelfde. Wat ook de etnische of religieuze achtergrond van de kinderen maar is. We hebben al een Canon van de vaderlandse geschiedenis. Dat is de analogie die ik zoek. Een canon van verhalen die bezielen. Verhalen die zich in de kinderziel kunnen nestelen. Verhalen die we dan allemaal kennen, die ons iets gemeenschappelijks geven. Verhalen die impliciet onder woorden brengen wat onze normen en waarden zijn. Wat wij als levenswijsheid beschouwen.

Het moet een geweldige uitdaging zijn om zo'n canon samen te stellen. De levenswijsheid van de hele planeet erin proberen te vangen. Het Nederlandse volk, inclusief alle nieuwe Nederlanders, tot meer eenheid smeden. En een inspirerend gezicht naar de buitenwereld geven.